

‘המעשיות’ כמנוס מן הסוציאל-דמוקרטיה

:: דני גוטווין

ממנו תוביל בהכרח למשבר. ואולם, המשבר לא היה ‘טבעי’ אלא מדיניות מכוונת של משטר ההפרטה, וכך גם החרפתו שהביאה לקריסת שירותי מדינת הרווחה ומפעלי המשק הציבורי, כדי ‘להצדיק’ את הפרטתם.

ככל שמשטר ההפרטה הצליח להביא לקריסתם של מדינת הרווחה, המשק ההסתדרותי וההתיישבות העובדת, כן רכש לו ההגיון הניאו-ליברלי חסידים גם בתנועת העבודה והוא החל לשמש בידיהם כ’הסבר’ לקריסתה. ‘הסבר’ זה התפתח לתחושת אשם רעיונית, שהזינה את היפוך היצירות ולפיו לא מהפכת הנגד של ההון היא הגורם לקריסת מדינת הרווחה ומשק העובדים, אלא הסתירה שבין ‘חוקי הכלכלה’ לבין המעורבות הממשלתית והבעלות הציבורית. תחושת אשם זו התגלגלה בהדרגה ל’התפכחות’ מן הסוציאל-דמוקרטיה גם בתוך חלקים מרכזיים תנועת העבודה.

השילוב של תבוסה פוליטית, קריסה מוסדית ומפלה רעיונית הפך את הסוציאל-דמוקרטיה, גם בעיני רבים מתומכיה המתמעטים, ל’צודקת’ אך ‘לא מעשית’. מסקנתם היתה כי על הסוציאל-דמוקרטיה להסתגל למשטר ההפרטה ולפעול לשיפור מצב קורבנותיו במסגרת הנחותיו של הסדר הניאו-ליברלי. כך הזינה ההודאה ב’חוסר המעשיות’ של הסוציאל-דמוקרטיה את חולשתה הפוליטית, שהתקבעה לכדי חוסר אונים מובנה.

א.

ככל שהסוציאל-דמוקרטיה הישראלית נחלשה פוליטית והתדרדלה רעיונית, כך תפס את מקומה ‘השמאל החברתי’. תחילה שימש המושג ‘שמאל חברתי’ כתחליף מקומם פחות פוליטית ונוח יותר תקשורתית, לסוציאל-דמוקרטיה; בהמשך התגלה ביניהם הבדל בדגשים ובסדר קדימויות. ככל ש’השמאל החברתי’ הסתגל להגמוניה הניאו-ליברלית, הוא ניתק את ביקורתו כנגד

ב’לפלג את השמאל, לאחד את הסוציאל-דמוקרטים’ (חברה 36, מאי 2008) טענתי כי בשלושת העשורים האחרונים התמכר השמאל הישראלי למקסם השווא הניאו-ליברלי, וניוון עצמו לדעת כחלופה רעיונית וככוח פוליטי. המעשיות שתיבחן כאן היא אחד מהיבטיה הרעיוניים-פוליטיים של התמכרות זו.

עם הופעתו של הניאו-ליברליזם בשנות השבעים והשמונים של המאה העשרים ראו בו הכוחות הסוציאל-דמוקרטיים מהפכת-נגד של ההון, שביקש להעביר לידיה את השליטה בכלכלה ובחברה. מפרשנות זו נגזרה גם מטרתה הפוליטית של הסוציאל-דמוקרטיה: מאבק במשטר ההפרטה ובגילוייו האחרים של הניאו-ליברליזם לצד בניית כוח פוליטי שיאפשר את שיקום מדינת הרווחה. תפיסה זו, בהתאמות מתבקשות, שמששה גם את הסוציאל-דמוקרטיה הישראלית להסבר מהפך 1977 ולהסקת המסקנות הכלכליות והחברתיות הנדרשות להתמודדות עם הימין. ואולם, ככל שאובדן השלטון התגלגל לקץ ההגמוניה של תנועת העבודה, כך החל השמאל לעצב את עצמו בהתאם להנחותיו של הסדר הניאו-ליברלי שמצא ביטוי במשטר ההפרטה, תוך התנערות מן הפרשנות הסוציאל-דמוקרטית והפוליטיקה שנגזרה מממנה.

נצחוננו הפוליטי של הניאו-ליברליזם לווה במהפכה רעיונית שהשליטה את היגיון משטר ההפרטה גם, ובעיקר, בקרב מתנגדיו. את המתקפה העיקרית על הסוציאל-דמוקרטיה ערך הניאו-ליברליזם בתחום התיאוריה הכלכלית. הוא ערער על התפישה הקינסיאנית, כדי לשחוק את הבסיס של מדינת הרווחה, ומנגד הוא השליט את ההגיון המונטריסטי ברוח ‘אסכולת שיקגו’, שסיפק צידוק להפרטת שירותיה. פירוק מדינת הרווחה והפרטת המשק הציבורי במערב, במקביל לכשלונו ‘הסוציאל-ניאו-ליברלי’ בגוש המזרחי, שימש בידי הניאו-ליברליזם כ’הוכחה’ לטענתו שכלכלת השוק היא ‘הסדר הטבעי’, שכל סטיה

נצחוננו הפוליטי של הניאו-ליברליזם לווה במהפכה רעיונית שהשליטה את היגיון משטר ההפרטה גם, ובעיקר, בקרב מתנגדיו.

משהפכו חלקים גדלים והולכים ממעמדות הביניים לקורבנות פירוק מדינת הרווחה הם בקשו ‘לתקן’ את משטר ההפרטה אך מבלי לערער על הנחותיו - מתוך אשליה שהם יוכלו לשפר במסגרתו את מצבם כפרטים.

הסתירה שבין 'המעשיות' לסוציאל-דמוקרטיה, משמע בין ההסתגלות למשטר ההפרטה לחתירה לביטולו, הוצגה 'המעשיות' כהמשכה של 'שיטת מפא"י' הגם שבפועל היא היתה ניגודה: 'המפא"יניקיות' היתה גילוי של ההגמוניה של תנועת העבודה, ואילו 'המעשיות' היתה גילוי של השתלבותה בסדר הניאו-ליברלי. בהמשך הפכה המעשיות מאילוץ לדרך ונשבתה ב'הגיון בית התמחו' שלתוכו מילכד משטר ההפרטה את מתנגדיו: במציאות הקיימת בית התמחו מציע את הסיוע - גם אם לא את הפיתרון - הזמין היחידי לקורבנות ההפרטה גם אם הוא משמש כאמצעי לפירוק מדינת הרווחה.

ואולם, הטענה כי משטר ההפרטה מגדיר את גבולות 'האפשרי' עושה את 'המעשיות' לעמדה שמרנית המאשרת את הניאו-ליברליזם ומסייעת לכינון ההגמוניה שלו, שככל הגמוניה פועלת להפנמת הנחותיה בקרב מתנגדיה. שמרנותה של 'המעשיות' משכפלת את תביעתו של הניאו-ליברליזם למעמד של 'סדר טבעי', ו'הריאל-פוליטיק' שלה, המנוגד למדיניות של 'בניין כוח' סוציאל-דמוקרטי, מקנה ליומרה זו מעמד של נבואה המגשימה את עצמה.

הוויכוח המתנהל בקרב הסוציאל-דמוקרטים, בין מגמת 'המעשיות' לבין מגמת 'בניין הכוח', נובע אפוא מן הדרכים הפוליטיות המנוגדות שהן מציעות למימוש מחויבותן הרעיונית לצדק חברתי בתנאים של הגמוניה ניאו-ליברלית. ויכוח זה משכפל קווי מתאר של מחלוקות דומות שפילגו ומפלגות את הסוציאל-דמוקרטיה בעולם ובישראל מזמן שהן הפכו לכוח פוליטי, הגיון אותו ניתן לתאר, בעקבות מקס ובר, כמצב בו כל אחד מן הצדדים מייחס לדרכו את 'מוסר האחריות' ומאשים את מתנגדיו כמי שמחזיקים ב'מוסר הכוונה'.

ב.

לאחר כשלושה עשורים שבהם הסוציאל-דמוקרטיה הישראלית דבקה ב'מעשיות' ודחתה את 'בניין הכוח' דומה שנוצר מרחק ביקורתי המאפשר לנסות ולבחון הגיון טיעוניה הלכה למעשה.

בשלושת עשורים אלו החריף משטר ההפרטה באורח מתמיד את מגמת פירוק מדינת הרווחה, גידול הפערים הכלכליים, הפרטת המשק הציבורי, הרחבת שלטון ההון, שחיקת מעמדות הביניים ונישול המעמדות הנמוכים. משטר ההפרטה יכול היה לכונן את שלטונו המוחלט, בין השאר, בשל התפוגגותה של הסוציאל-דמוקרטיה,

העוול האנושי ואי-הצדק החברתי שחולל משטר ההפרטה ממדיניותו הכלכלית והחברתית, ניתוק שהוביל לאישורו.

המנוס מן הסוציאל-דמוקרטיה הלם את התמיכה במדיניות ההפרטה של חלקים ממעמדות הביניים המבוססים, שהיוו את השדרה המרכזית של השמאל הישראלי המסורתי. מתוך אינטרס מעמדי - כוזב כפי שמרביתם עתידים היו לגלות - סברו 'המבוססים' כי לאחר שהם עצמם נבנו הודות למדינת הרווחה, צמצום שירותיה ודלדולם ינציח את יתרונם ביחס למעמדות הנמוכים. משהפכו חלקים גדלים והולכים ממעמדות הביניים לקורבנות פירוק מדינת הרווחה הם בקשו 'לתקן' את משטר ההפרטה אך מבלי לערער על הנחותיו - מתוך אשליה שהם יוכלו לשפר במסגרתו את מצבם כפרטים. קבוצות אלה נעשו למרכיב מרכזי ב'שמאל החברתי' והשפיעו על עיצוב דמותו כמי שחותר לתקן את עוולות ההפרטה מבלי לבטלה.

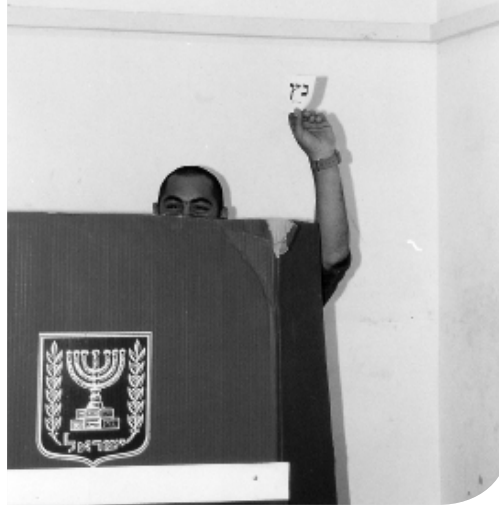
'השמאל החברתי' ביקר את משטר ההפרטה מתוך גישה 'מעשית': הוא טען כי ניתן 'להרוג את היתושים' בלי 'ליבש את הביצה'. לפיכך, הוא התמקד בסיוע לנפגעי פירוק מדינת הרווחה באופן 'נקודתי' ו'קונקרטי', ודחה את התביעה הסוציאל-דמוקרטית למאבק במשטר ההפרטה כ'בלתי מעשית'. כך אישר למעשה 'השמאל החברתי' את חוקי המשחק הניאו-ליברליים, המבטיחים את התרחבות שלטונו של ההון בכלכלה ובחברה.

'המעשיות' מסבירה את יחסה לניאו-ליברליזם במונחים של 'ריאל-פוליטיק': משטר ההפרטה מבוסס על קואליציה בין אינטרסים מנוגדים ומתנהלים בתוכו מאבקים בין קווי מדיניות יריבים; לכן, הגם שיחסי הכוח הקיימים אינם מאפשרים להחליף את משטר ההפרטה, ניתן במסגרתם להשפיע על אופיו ולקדם חלופות המקטינות את המצוקה שהוא יוצר. לעומת זאת, מהלך של בניין כוח סוציאל-דמוקרטי המכוון להחלפת משטר ההפרטה ומיסודו המפלגתי יחדד בהכרח את הניגוד העקרוני - הטהרני, הסיסמתי והעקר, לטענת 'המעשיות' - בין הניאו-ליברלים לסוציאל-דמוקרטים ויפריע לשיתוף פעולה המעשי, חוצה האידאולוגיות והמפלגות ביניהם. לפיכך, במצב הנוכחי, 'המעשיות' היא הפוליטיקה הסוציאל-דמוקרטית האפשרית היחידה ולא ביטוי לניווט, היא גילוי של 'המעשיות' הפוליטית של השמאל.

תחילה שיקפה התקבלותה של 'המעשיות' את הצורך, הכלכלי בעיקרו, לפעול בתוך חוקי המשחק שהכתיב משטר ההפרטה. כדי לרכך את

הטענה כי משטר ההפרטה מגדיר את גבולות 'האפשרי' עושה את 'המעשיות' לעמדה שמרנית המאשרת את הניאו-ליברליזם ומסייעת לכינון ההגמוניה שלו, שככל הגמוניה פועלת להפנמת הנחותיה בקרב מתנגדיה.

הקרבה שבין 'החמלה' ל'מעשיות' - כמו זו של הניאו-ליברלים מימין ומשמאל - טשטשה את ההבדלים הכלכליים והחברתיים בין שני המחנות.

במסגרת חוקי המשחק של הניאו-ליברליזם אלא גם כנגדם. הישגיהן של מפלגות אלו מלמדים על האפשרויות, כמו גם על הקשיים, הטמונים ב'דרך שלא ננקטה' בישראל.

רידודה של הסוציאל-דמוקרטיה ל'מעשיות' החליש גם את המאבק בגורמים הניאו-ליברליים בתוך השמאל, היבט שבלט כאשר מפלגות השמאל היו שותפות בממשלה או אף עמדו בראשה. כך למשל, תכנית הייצוב הכלכלית של 1985 ופירוק ההסתדרות כצעד ראשון להפרטת שירותי הבריאות ושוק העבודה, שניים מן המהלכים המכריעים בכינון משטר ההפרטה ובפירוק מדינת הרווחה, נעשו במהלך כהונתן של ממשלת פרס הראשונה וממשלת רבין השנייה; בדומה, הפרטת מערכת החינוך באמצעות עמותות הפכה ל'שיטה' בתקופת כהונתם של שרי החינוך מטעם מר"צ. העדרו של קוטב פוליטי סוציאל-דמוקרטי הקל גם על ההשתלטות העויינת של המגזר השלישי על השמאל, אירגוניו, מפלגותיו, רעיונותיו ומדיניותו והכפתם לסדר הניאו-ליברלי.

'המעשיות' על המימד 'הקונקרטי' שבה מסתפקת אפוא בתגובה על כל אחד ממהלכיו של משטר ההפרטה ונמנעת מלהציג לו חלופה כוללת. היא מתמקדת ב'ניהול' של משטר ההפרטה ולא בהחלפתו. בכך משרתת דפוס הפעולה המגיב של 'המעשיות' את מגמתו של משטר ההפרטה: לעקר את המאבק נגדה על ידי פירוקה לסדרה של 'שאלות מעשיות' שיש להתמודד עם כל אחת מהן בנפרד במסגרת האילוץ של 'חוקי הכלכלה'. הענותה של 'המעשיות' לפירוקו של הניאו-ליברליזם לגילוייו הנפרדים מנוגדת ל'בניין הכוח' של הסוציאל-דמוקרטיה, שכדי לגייס תומכים למאבק נגד משטר ההפרטה חייבת לחשוף את מדיניותו הכוללת והשלכותיה העתידית כניגוד למדיניותה היא.

ימרת 'הפוליטיקה של האפשרי' ו'מוסר האחריות' שבעזרתה כבשה 'המעשיות', את הסוציאל-דמוקרטיה הישראלית היא אפוא שיכפול של הנחת המוצא של הניאו-ליברליזם, המתירה את 'המעשיות' בתחומי 'מוסר הכוונה'.

התנגדותם המשותפת של 'המעשיות' ומשטר ההפרטה - אמנם ממניעים הפוכים - למדיניות 'בניין הכוח' הסוציאל-דמוקרטי מלמדת שכינונו אינו סיסמה טהרנית ועקרה, כטענת 'המעשיות', אלא הפוליטיקה המשמעותית היחידה להתמודדות עם הניאו-ליברליזם. במקום שבו מתגלה הפוליטיקה הכוזבת של 'המעשיות' - המוצאת ביטוי בהשלמתה עם החלופות שמציע הניאו-ליברליזם - נחשף האופי 'הפוליטי הריאלי'

שכתוצאה מהתמכרותה ל'מעשיות', שוב לא היתה חלופה רעיונית לניאו-ליברליזם ולא בסיס לכוח פוליטי במאבק נגדו. יתר על כן, למרות הישגיה - מרביתם בתחום 'החקיקה החברתית' - מאבקייה 'הקונקרטיים' של 'המעשיות' לא שינו את מגמתו של משטר ההפרטה ומצבם ושחיקתם של מעמדות הביניים ונישולם של המעמדות הנמוכים רק הלכו והחריפו. בפועל היתה אפוא 'המעשיות' אידיאולוגיה של הסתגלות לניאו-ליברליזם ויותר על 'בניין כוח' סוציאל-דמוקרטי למאבק במשטר ההפרטה.

כשלונה של 'המעשיות' חיזק אותה, באורח פרדוקסלי, שכן התרחבותו והעמקתו המתמידים של משטר ההפרטה 'הוכיחו', לכאורה, את חוסר הסיכוי של המאבק נגדו. כך, ככל ש'המעשיות' הפכה לנבואה המגשימה את עצמה, כן זכתה טענתה כי יש להמנע ממאבקים חסרי סיכוי כנגד 'השיטה' ולחתור להישגים 'קונקרטיים' - שהלכו והצטמצמו במטרותיהם - למשנה תוקף, למדיניות האפשרית היחידה.

בהמשך הציגה 'המעשיות' את הישגיה המצומצמים בתחום 'הקונקרטי' כאישוש לטענתה כי התמודדות בתוך משטר ההפרטה ולא כנגדו מסייעת להקטין את העול שהוא גורם, ועל כן היא הפוליטיקה הסוציאל-דמוקרטית 'המעשית' היחידה. ואולם, יותר מכפי שהישגים אלו הם תולדה של מאבק בתוך משטר ההפרטה הם משקפים שינוי במגמתו: ככל שמעמיק שלטון ההון ומשליט את חוקי המשחק הניאו-ליברליים, כן הוא נוח יותר להתפשר במסגרתם. על כך מלמדת, למשל, הנכונות לצמצם את השימוש ב'חוק הסדרים' לאחר שהוא מילא את יעודו בריסוק מדינת הרווחה. אבל 'המעשיות' אינה הדרך האפשרית היחידה לקידום הצדק החברתי תחת ההגמוניה הניאו-ליברלית, כפי שמראות מפלגות סוציאל-דמוקרטיות במערב. בניגוד ל'מעשיות' המאשררת של הסוציאל-דמוקרטיה הישראלית, רבות מהן בחרו להאבק לא רק

ככל ש'המעשיות' הפכה לנבואה המגשימה את עצמה, כן זכתה טענתה כי יש להמנע ממאבקי חסרי סיכוי כנגד 'השיטה' ולחתור להישגים 'קונקרטיים' - שהלכו והצטמצמו במטרותיהם - למשנה תוקף, למדיניות האפשרית היחידה.

'המעשיות' על המימד 'הקונקרטי' שבה מסתפקת אפוא בתגובה על כל אחד ממהלכיו של משטר ההפרטה ונמנעת מלהציג לו חלופה כוללת, היא מתמקדת ב'ניהול' של משטר ההפרטה ולא בהחלפתו.

בין שמאל לימין בישראל. 'המעשיות' היתה המכנה משותף שאיפשר להכנות את מפלגות השמאל כקואליציה בין ניאו-ליברלים 'רכים' לסוציאל-דמוקרטים 'חברתיים'. בד בבד, ככל ששלטון ההפרטה התבסס, כך גדלה נכונותו להתגמש במסגרת חוקי המשחק הניאו-ליברליים, מהלך שמתוכו צמחה 'החמלה' החברתית של הימין, שמוצאת למשל ביטוי ב'חקיקה חברתית' דומה לזו של 'המעשיות', ואשר כמוה מבקרת את תוצאות משטר ההפרטה, אך מאשררת את הנחותיו. הקרבה שבין 'החמלה' ל'מעשיות', כמו זו של הניאו-ליברלים מימין ומשמאל, טשטשה את ההבדלים הכלכליים והחברתיים בין שני המחנות. עולה, שעל ידי עיקורם של הסוציאל-דמוקרטים אל תוך קווי המתאר של הניאו-ליברליזם, החזירה 'המעשיות' את הניגוד בין הימין לשמאל לתחומי 'השלום' והשטחים, מצב שהיה בין גורמי החידלון של הסוציאל-דמוקרטיה. המסקנה המתבקשת מניתוח הגורמים הרעיוניים למצב זה, ובמרכזם 'המעשיות', דומה אפוא לזו שעלתה מניתוח הגורמים המפלגתיים שחוללו אותו - לפלג את השמאל, לאחד את הסוציאל-דמוקרטים.

של 'בניין הכוח' הסוציאל-דמוקרטי כמפתח למאבק בתוך 'השיטה' וכנגדה, מה שמעלה את שאלת אפשרות בנייתו. הגיונה של פוליטיקת 'בניין הכוח' הסוציאל-דמוקרטי אינו נטוע רק במישור הוויכוח התיאורטי הרעיוני, אלא בעיקר בתמורות החברתיות שמחולל משטר ההפרטה. ההגמוניה הניאו-ליברלית נתכוננה אמנם בזכות תמיכתם של מעצמות הביניים והמעצמות הנמוכים, אך פירוק מדינת הרווחה, שהפך אותם ל'מעמד הבינוני הנשחק' ול'מעמד הנמוך המנושל' עשה אותם לבעלי עניין לא רק במאבק בגילוייו של משטר ההפרטה, אלא גם בהחלפתו. מה שהופך את הפוליטיקה של 'בניין הכוח' הסוציאל-דמוקרטי ל'מעשית' ואת חזונה ל'ריאלי', הוא אפוא זיהוי האינטרסים המעמדיים החדשים שיוצר משטר ההפרטה כמפתח לביטולו.

ג.

השתלטותו של ההיגיון 'המעשי' על הסוציאל-דמוקרטיה היתה בין הגורמים שעיצבו את היחסים

שלטון התאגידים

<<< יפתח גולדמן

אקסון-מוביל Exxon Mobil

מייד על הפרק. כצפוי, אקסון-מוביל סופגת ביקורת נוקבת מארגונים 'ירוקים' שונים. לטענתם, התאגיד פועל במכוון נגד חיפוש מקורות אנרגיה ידידותיים לסביבה, ושואף לשמור על האמריקנים "מכורים לדלק". אקסון-מוביל מואשמת בכך שהיא חברת הדלק היחידה המשקיעה מליוני דולרים במימון מחקרים, ארגונים וקמפיינים המכחישים את סכנת התחממות כדור-הארץ.

חברת "אקסון" (אז עדיין בלי "מוביל") היתה אחראית, לפני עשרים שנה, לאחד האסונות האקולוגיים החמורים במאה העשרים: ב 24 במרץ 1989, פגעה מיכלית הנפט "אקסון-ולדו" בשונית סמוך לחופה הדרומי של אלסקה, ושפכה למעלה מארבעים מליון ליטר של נפט גולמי אל תוך הים. כתם הנפט, שכיסה 30,000 קילומטרים רבועים, גרם למותן של מאות אלפי חיות ימיות וציפורים. בעשרים השנים שחלפו מאז האסון מתנהל בארצות-הברית דיון משפטי אודות הקנס שהוטל על "אקסון". הקנס המקורי עמד על 5 מיליארד דולר. בית-הדין לערעורים הוריד את הקנס ל 2.5 מיליארד, אך אקסון לא הסתפקה בכך ופתחה אל בית המשפט העליון.

ב 25 ביוני השנה הסתיים הדיון. בית המשפט העליון קיצץ את הקנס שוב, וחייב את "אקסון" לשלם 508 מליון דולר בלבד (בערך מאית האחוז מן הרווח המדווח האחרון של החברה).

המגזין הכלכלי "פורצ'ן" מפרסם מדי שנה את רשימת 500 העסקים הגדולים בעולם. על פי רשימה זו, חברת הדלק "אקסון-מוביל" היא התאגיד השני בגודלו בעולם.

"אקסון-מוביל" נולדה ב 1999 ממיזוג של שתי החברות "אקסון" ו"מוביל". "אקסון" היא צאצאית ישירה של חברת הדלק "סטנדרט אויל", שייסד ג'וזף רוקפלר בסוף המאה התשע-עשרה, ושהיתה אחד התאגידים הבינלאומיים הראשונים בהיסטוריה. כיום, אקסון-מוביל היא החברה השנייה בגודלה בעולם, עם למעלה ממאה אלף עובדים, ועם מחזור הכנסות של 347 מיליארד דולר בשנת 2007 (על פי הדירוג של כתב העת "פורצ'ן"). אקסון-מוביל לא לבד בצמרת. מבין עשרת התאגידים הגדולים בעולם, שישה הם תאגידים דלק. אולם מה שמייחד את "אקסון-מוביל" הוא הרווחים העצומים שהיא משיגה בשנים האחרונות. במדד רווחיות החברות, מושלת "אקסון-מוביל" בפסגה בבדידות מזהרת. בשנת 2006 (השנה המדווחת האחרונה) הרוויחה "אקסון-מוביל" 39.5 מיליארד דולר (חברת הדלק "של", השנייה בדירוג המרוויחות, הרוויחה רק קצת יותר מ 25 מיליארד). כשעוסקים בחברות דלק, שאלת איכות הסביבה עולה